

LESZÁMOLÁS TABÁNNAL

Egy-kettőre eltűnnek a régi Tabán utolsó maradványai is, amelyek helyére Budapest legmodernebb része kerül. A régi Tabánnal tehát le kell számolnunk: meg kell neki adnunk, ami az övé, viszont könyörületesen le kell róla szednünk azokat a hamis cifraságokat, amelyeket az utolsó évtizedek rákényszerítettek.

Tabán vagy Rácváros a török időkben keletkezik. A törökök erős várrá formálták Budát, amelynek alján megtűrték a szolgálatkész rácsgát. Ezek ott maradtak akkor is, amikor 1686-ban Buda ormára keresztény zászló került. Konjunktúra-világ következett rájuk. Budán-Pesten találkozott Kelet és Nyugat. Hatalmas vásárok bonyolították le az áruk forgalmát, amelyből a rácok bőségesen kivették részüket. Nemcsak élelmességük, de igénytelenségük is segítségükre volt. Így esett, hogy amíg telepedésük a Vár közvetlen aljában valahogyan még hozzáismult az akkori városi élet szerény igényeihez, addig a Gellérthegy oldalán felfelé huzódó települők megmaradtak ősi szennyves kezdetlegességükben. Ez évszázadokig rátapadt a hegy lejtőjére, ahonnan azt lassu fejlődéssel nem lehetett eltávolítani. Ez csak a modern városfejlődés hirtelen megmozdulásának sikerülhet.

Az utazók mint valami keleti adottságot krónikázták el Tabánt. „A falakon kívül — írta 1717 telén Wortley angol követ nálunk járt felesége — számos apró házak, jobban mondva konyhák tömege áll, amelyeket Rácvárosnak neveznek. E házak a régidivatú sátrakhoz hasonlók.”

Ezek a kunyhók idők folyamán mind sűrűbben ellepték a Gellérthegy oldalát, ahonnan visszaretentették Széchenyi István grófot, aki az egész hegyet parkirozni szeretne volna.

Ezidőben Nagy Ignác, a kitűnő újságíró, így ismertette Tabánt:

— A Gellérthegy szirtoldalát több helyen, alkalmasint már századok előtt, kivájták a szegényebborsu emberek s legalább vihar és eső ellen tökéletesen biztosítva voltak e barlangokban. Utóbb az elfoglaló családok szükségéi szerint ezen üregek mindinkább tágultak s most már nem

egyet láthatni, mely három kényelmes szobácskát foglal magába s csak fűdélnek hiánya által különböztethetik meg bármely utcán álló szegényes házikótól. A Tabán legidősebb lakói bizonyítják, hogy azon barlangok családjai többnyire már századok óta vannak azoknak birtokában s oly szabadságot élveznek elhagyatott *fecskefészkeikben*, hogy a közterhek viselésében is csak rövid idő óta kezdenek részesülni.

Csodálatosképpen a pesti ember nem rettent vissza a Tabántól, ahová — kirándulásképpen — átsétált a Hajóhidon. Ebbe máris belefáradt, úgyhogy betért valamelyik tabáni kocsmába megpihenni. E kocsmákban a hegy levéhez tamburások és hárfás lányok szolgáltaták a zenei élvezetet. Minél magasabbra hatolt valaki a hegy oldalán, annál hangosabbak és züllőttebbek voltak a kocsmák, amelyeknek vajmi kevés közülük van a mai tabáni uri kis-kocsmái étellel.

A tabáni régi lebujvilág birta rá a hatóságokat arra, hogy belefogjanak a méltatlan városrész lebontásába.

— A Tabánban — olvassuk a Közmunkatanács egy 1874-ik évi jelentésében — szembeötlők a Gellérthegy nyugati oldalát ellepő *fecskefészkek*. Távolról! a látvány nem kedvezőtlen, de borzalmas maga a valóság. Rendezetlen, hegyes, gyalogközlekedésre is kényelmetlen közők. Egészségügyről és közbiztonságról nem is lehet beszélni. A házak egész csoportját le kellene bontani!

Ez a munka akkor meg is kezdődött, de unosuntalan megakadt. Csak 1909-ben indult meg az a nagyszabású törekvés, amely a Tabánnak most remélhető színváltozásában fog kicsucsosodni. A közbeeső idő nem telt el haszontalanul. A folytonos kisajátítások következtében a Tabán legveszedelmesebb része eltűnt a föld színéről. A bűnfészkek Tabánt felváltotta a mondvacsinált romantikus Tabán.

A pesti ember a múlt század közepén már nem szerette a Tabánt. Pest nagyvárossá fejlődött. A pesti polgár megfinnyásodott. Tabánt megvetette és elkerülte. Ment helyette a *Krisztinába*. A Krisztinaváros sokkal fiatalabb városrész volt, mint a Tabán s ezzel ellentétben hatalmas ud-

Tisztások a tabáni bontások helyén. (Elől a Szent Imre-fürdő kéménye.)

varu házakkal dicsekedhetett. A múlt század végén itt kezdtek virágozni a nyári kocsmák s virágzanak ma is. Néhány évtized előtt azonban ezek is visszakapták régi versenytársaikat, a megtisztult, kiművelődött tabáni kis-kocsmákat.

Ugyanekkor a piktorok is felfedezték Tabánt, amelynek megmaradt házikól kicsinosodtak, oleandert, muskátlit, rózsát kaptak s így a piktornépet magukhoz vonták a pesti bérkaszárvavilágból.

De sem a *fecskefészek* festőisége, sem az udvarok virágdisze nem menthette meg Tabánt. El kell tűnnie! A vén Tabán csodáiról szóló érzékeny nóták azonban megmozgatták a közleklismeretet: mentsük meg legalább a Tabán műemlékeit! Ó, bár a Várról énekeltek volna harminc-negyven év előtt ilyen megható nótákat! Ott bizony rengeteg megmenteni való emlék pusztult el az

A Tabán alsó része, háttérben a régi királyi palotával. 1866-ból való fénykép a Fővárosi Múzeumban.

esztelen építkezés következtében. A Tabánt dicséretes gondossággal bejárta a hatóság, de nem talált benne menteni valót. Nem is találhatott, mert a Tabán, amelyet 1810-ben borzalmas tűzvész is pusztított, az igénytelenség városrésze volt.

A Tabán eltűnését tehát ne sajnáljuk, ellenben fokozott igényekkel nézzünk a modern Tabán felé. Nem volt

még pillanat, amelyben annyit lehetett használni vagy ártani Budapest városképének, idegenforgalmának, jövőjének, mint most. A fecskefészek díszítették a hegyoldalt, bérkaszáryák elcsufithatják. Tabánnak úgy kell megépülnie, hogy összekötő ligete legyen Budapest melegforrás negyedének a hegyvidékkel, cáfolhatatlan megértetője annak a gondolatnak, hogy Budapest fürdőváros a világ legszebb és legegészségesebb városa.

Siklóssy László.